

és i serà una eina d'imprescindible consulta durant molts anys, segurament durant generacions, pels estudiosos dels orígens de Catalunya. Felicitats, doncs, als autors i a l'editor per haver enllestit una obra de tan alt nivell científic, una obra que està a l'altura de la riquesa documental del nostre país, però que és més pròpia de països independents o d'estats dotats de poderoses infraestructures culturals que d'un país petit i dependent com el nostre, on molt del que es fa es fa per la voluntat de ser dels seus ciutadans.

JOSEP M. SALRACH
Institut d'Estudis Catalans
josep.salrach@upf.edu

VERNET BORRÀS, Joan (2019). *Els debats polítics i socials a la premsa de Reus durant el Sexenni Democràtic (1868-1874)*. Pròleg de Josep M. Roig Rosich. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 261 p.

No és gens fàcil d'establir un model d'anàlisi pel que fa al context ideològic d'un període històric determinat. La premsa és un recurs fonamental per a concretar posicionaments davant conjuntures polítiques. Sens dubte, doncs, que el Sexenni

(1868-1874) —que marcà una delimitació quant a la irrupció d'un nou tipus de premsa, progressivament de més abast—, considerat per les bases republicanes com a revolucionari, ofereix motius de reflexió de base per a situar polítiques dutes a terme —en un moment de crisi objectiva d'un règim monàrquic— a través del polièdric republicanisme vuitcentista.

La recerca sistemàtica de Vernet Borràs (Vandellòs, 1942), que compta amb un altre estudi homònim aplicat a la població de la Selva del Camp,⁴ aporta —altre cop la història local com a pedra de toc per als estudis d'abast general— una visió general de la dinàmica política reflectida en els debats de la premsa local en el marc del Sexenni Democràtic. Es tracta d'un estudi exhaustiu de totes les publicacions reusenques del moment, que concreta actituds ideològiques davant qüestions sorgides en un cicle polític lampedusià (canvi continuista).

El que evidencia primordialment l'estudi que ens ocupa —de gúdamment introduït pel panorama de publicacions entre 1856 i 1868, i les consegüents restriccions de lliber-

4. Joan VERNET I BORRÀS (2013), *Aspectes i processos electorals a la Selva del Camp durant el Sexenni Democràtic: (1868-1874)*. La Selva del Camp, Ajuntament de la Selva del Camp, 176 p.

tat d'opinió que s'hi establiren— és la configuració, en clau de missatge pe-riodístic, d'un doble espai polític hegemònic adscrit a les elits, que no superà el turnisme que articulà el parlamentarisme de la Restauració. Explica el perquè de la crisi final del republicanisme, atesa la substitució de l'organització popular (Juntes Revolucionàries) per una estratègia institucional.

L'obrerisme reusenc, tan ben contextualitzat per Albert Arnavat, situat a l'entorn de l'Associació Internacional de Treballadors, tenia una dinàmica autònoma, per bé que volia ser instrumentalitzada en ocasions decisives pels conservadors locals del *Diario de Reus*, a fi de causar una crisi interna en el si de l'espai republicà.

Ara bé, el que cal destacar de la recerca de Joan Vernet és el bastiment d'una tipologia que contextualitza ideològicament cada capçalera que pren part en els debats polítics de l'època analitzada.

Prensa —conservadora, republicana possibilista i federal, ateneista i satírica—, que constitueix el marc de socialització d'idees que abasten sectors limitats de població, atès l'analfabetisme hegemònic imperant. Amb tot, aquest paisatge informatiu permet d'ultrapassar el missatge dels diaris i revistes i copsar, amb detall, la concepció de la realitat i la formulació de codis culturals que caracteritzaven

cada àmbit de debat polític. Aquest *sistema* d'opinió bastit pel conjunt d'aquestes capçaleres permet, d'altra banda, formular un model de cultures polítiques extrapolables al conjunt de sectors conservadors, monàrquics i republicans del Principat.

Amb la lectura de la capçalera principal dels republicans federals, *La Redención del Pueblo*, hom pot fer-se cabal de quins eren els referents fonamentals: més reforma que no pas revolució. Josep Güell i Mercadé, capdarrer d'aquesta publicació, representa el lideratge dels republicans reusencs. La part contrària, la conservadora i monàrquica, resta ben delimitada amb iniciatives periodístiques —*El Crepúsculo* (1868-1869)— de Marià Pons, del qual caldria una biografia. I com a rerefons, dues plataformes cabdals: *Diario de Reus*, amb dues etapes de publicació (1844 i 1859), i la revista *El Eco del Centro de Lectura* —i el portaveu liberal *El Porvenir*—, per bé que modulada en part per idees que orbitaven entorn dels republicans. Güell i Pons són els principals representants dels dos camps polítics contendents: republicans i conservadors (sota diverses concepcions tàctiques).

Vernet aporta, doncs, no únicament un estudi aprofundit de cada publicació, sinó que hi estableix àmbits d'influència. Podem dir que els debats polítics detallats al capítol sisè

de la recerca són un reflex de tot un ambient que resta ben detallat a través de la premsa, que alhora esdevé mitjà i objecte d'estudi.

L'obra recull dos darrers capítols que, tal vegada, demanarien una recerca autònoma: a) la percepció de la polaritat entre Reus i Tarragona, reflex d'una mentalitat que competia per l'hegemonia provincial, i b) la concepció sociolingüística del conjunt de la premsa dels republicans —de Güell i Mercadé (per bé que hi mostra una evolució vers el 1900). Aquesta matriu es definia davant la Renaixença, en certa polèmica amb Antoni de Bofarull i el liberal Víctor Balaguer.

Ara bé, no ha d'estranyar gens la relació, establerta pels republicans, entre ús de la llengua (català) i la formació d'una idealitat que se'n derivava, entesa com a contrària a l'avenç —vinculada a una associació entre orígens de la Renaixença (singularitzada en els Jocs Florals) i l'historicisme, o el passatisme. El republicanisme reusenc de l'època, a l'alba de primeres associacions patriòtiques com la Jove Catalunya (1870), assumia un nítid patriotisme espanyol (més que no pas espanyolisme), fonamentat en una certa crítica a la identitat entre 'Espanya' i 'Castella', i a la reivindicació, com a referent territorial federal, dels models d'organització territorials preexistents (p. e: l'Antiga Corona d'Ara-

gó, rememorada en el Pacte de Tortosa de 1869).⁵ No hi ha, doncs, cap marge per a la «sorpresa»: caldria esperar fins als republicans titllats d'intransigents, acabdillats per Valentí Almirall i el *Diari Catalá* (1879-1881) per a localitzar un republicanisme associat a la vindicació política de Catalunya, enllà del provincialisme.

Aquest estudi, que d'ara endavant esdevindrà referent en la temàtica que s'hi analitza, evidencia amb claredat —i com concreta el seu autor—, que la premsa d'aleshores explicitava posicionaments tàctics molt condicionats pels cicles electorals (eleccions de 1869 i 1873) i establia fonamentalment un patró de discurs ideològic. Discurs que Joan Vernet hauria de continuar estudiant a l'hora de determinar-hi influències de corrents de pensament europeus.

Com a complement, la recerca aporta dos blocs d'annexos, plenament justificats: d'una banda, la reproducció (raonada) d'una llista d'impressors i la periodització rigorosa de tota la premsa analitzada; de l'altra, la documentació adreçada a donar a conèixer epístoles entre direccions de capçaleres de signe polític

5. És en aquest context teòric que cal situar l'article «territorial» de *La Redención del Pueblo* de 1871 reproduït per Vernet a les pàgines 229 i 230 del seu llibre citat.

contrari i informes (inèdits) sobre la premsa republicana a Reus, del tot útils per a conèixer esclatxes al voltant de redactors.

XAVIER FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili
xavier.ferre@urv.cat

ESCULIES, Joan (2018). *Ernest Lluch. Biografia d'un intel·lectual agitador*. Barcelona: RBA - La Magrana, 461 p.

La figura i la personalitat d'Ernest Lluch han entrat plenament en la història arran de la seva tràgica mort, causada per l'assassinat a trets de pistola per un miserable sicari d'ETA. Eren, si fa no fa, dos quarts de deu del vespre del 21 de novembre de l'any 1999, al garatge de casa seva, en tornar del despatx al Departament d'Història Econòmica de la Universitat de Barcelona on treballava. L'impacte d'aquest esdeveniment tràgic va ésser enorme tant a nivell català com espanyol i, encara, mundial. L'atrocitat comesa contra Ernest Lluch va produir en tothom una reacció d'incredulitat, en saber-se les primeres notícies, i d'immensa consternació quan la notícia es va anar confirmant aquella nit terrible.

Ernest Lluch, segons el biògraf Joan Esculies (p. 251), «necessitava ser un personatge públic». Ho va arribar a ésser, certament, però tal vegada de l'única manera que no hagués volgut a cap preu. Hauria estat molt injust, tanmateix, que el seu assassinat hagués estat per damunt de tot allò que resta d'ell en la memòria col·lectiva. Perquè va fer una enorme quantitat de coses en àmbits molt diversos i, a més, va deixar una obra escrita realment monumental, de vegades reiterativa però també plena d'intuïcions i àdhuc d'encerts molt remarcables.

La biografia d'Ernest Lluch feta per Joan Esculies arriba en un moment força estratègic, ja que, per causa de la seva mort prematura, encara hi ha molta gent, probablement molts i molts centenars de persones, que el varen conèixer i que el varen tractar amb freqüència. Tots ells —tots nosaltres— en sabem no una, sinó moltíssimes coses de l'activitat i àdhuc del pensament d'Ernest Lluch, per bé que es tractava d'un personatge polièdric i activíssim. Va ésser un polític, un economista i un historiador però també moltes altres coses, com ara musicòleg, periodista i —ai las—, home d'acció. Tot plegat, un home difícilment classificable.

El seu biògraf, en canvi, com explica ell mateix, no el va conèixer personalment. Això que en altres casos